

MEVLEVİ KAYNAKLARINDA ADI GEÇEN TÜRK BOYLARI, ÖNEMLİ ŞEHİRLER VE MEKÂNLAR ÜZERİNE BİR DEĞER- LENDİRME

Samet CENGİZ*

Özet

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, Türk-İslam dünyasının en önemli isimlerinden biri, yaşadığı dönemde ve vefatından sonra pek çok kişi ve toplumu etkileyen büyük bir düşünür ve alimdir. Onun yaşadığı dönemde ortaya koymuş olduğu faaliyetleri ve kaleme aldığı eserleri yüzlerce yıl boyunca insanların merakını celbetmiş, onun fikirlerinden hareketle birçok çalışma ortaya konularak kendisi ile alakalı birçok değerlendirme yapılmıştır. Dini açıdan eserler kaleme almış ve bu eserlerinde çok anlamlı, ders verici nitelikte çalışmalar ortaya koyan Mevlânâ'yla ilgili günümüz de birçok çalışma yapılmıştır. Çalışmanın ana temasını dini bilgilerin yanı sıra Hitay, Yağma, Kıpçak, Bulgar, Çiğil ve Oğuz gibi Türk boylarının özellikleri ile Anadolu'da yer alan Konya, Aksaray, Kayseri, Tokat, Antalya, Erzincan, Kastamonu, Kütahya, Bayburt, Erzurum şehirleri ile ilgili bilgiler verilmektedir. Ayrıca Anadolu dışında Mısır, Horasan, Tebriz, Merend, Cend, Hucend, Şam, Halep, Irak, Herat, Hindistan, Türkistan, Harezm, Basra, Çin gibi önemli bölge ve mekânların özellikleri ile ilgili bilgiler verilerek Türk boyları, şehirler ve mekânlar hakkında farklı bir kapı aralamaya çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Mevlânâ, Türk Boyu, şehir, mekân.

An Evaluation On Turkish Tribes, Important Cities And Places Named in Mevlevi Sources

---

* Doktora Öğrencisi, Fırat Üniversitesi, Orta Çağ Tarihi Anabilim Dalı, İletişim: sametngz23@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9999-839X.

Abstract

Mevlânâ Celaleddin-i Rumi is one of the most important figures of the Turkish-Islamic world, a great thinker and scholar who influenced many people and society during his lifetime and after his death. His activities that he revealed during his time and his works that he wrote have aroused people's curiosity for hundreds of years, many studies have been put forward based on his ideas and many evaluations have been made about him. He has written works from a religious point of view and many studies have been made about Mevlânâ today, who has revealed very meaningful, instructive studies in these works. In addition to religious information, the main theme of the study, information about the characteristics of Turkish tribes such as Hitay, Plunder, Kipchak, Bulgar, Cigil and Oguz, as well as the cities of Konya, Aksaray, Kayseri, Tokat, Antalya, Erzincan, Kastamonu, Kutahya, Bayburt, Erzurum located in Anatolia are given. Besides, we tried to open a different door about Turkish tribes, cities and places by giving information about the characteristics of important regions and places such as Egypt, Khorasan, Tabriz, Merend, Cend, Hucend, Damascus, Aleppo, Iraq, Herat, India, Turkistan, Khwarezm, Basra, China outside Anatolia.

Keywords: Mevlânâ, Turkish Tribe, city, place.

Giriş

Hız. Mevlânâ, yaşamı boyunca Anadolu kültürünün ve aydın toplumunun temellerini atmış, çağına ve sonraki dönemlere ışık tutmuştur.¹ XIII. yüzyılın sosyo-kültürel ortamında ve yaşadığı dönemin sosyo-kültürel olaylarıyla büyümüş ve toplum üzerinde silinmez bir iz bırakmıştır. Hız. Mevlânâ yaşadığı sürece damgasını vurmuş, Türk-İslam medeniyetinin gelişmesinde ve yükselişinde önemli bir yer edinmiş, tasavvufun Anadolu'da yayılmasında önemli bir etki yaratmıştır. Mevlânâ, Anadolu insanının üzerinde büyük etki bırakmış, onların yaşam sevinçlerini artırmış ve

---

¹ Ercan Sucu, "Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin Anadolu'nun Türkleşme ve İslamlaşma Sürecine Etkisi," Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çorum 2017, s. 1.

döneminin sosyo-kültürel yaşamına önemli etkilerde bulunmuştur.² Bugün bile hayatı ve çalışmaları üzerine çalışmalar devam ediyor. Dini açıdan eserlerini yazan ve o eserler hakkında oldukça öğretici çalışmalar ortaya koyan, aynı zamanda dönemin kültürüne yerleşim yerlerine, yaşam tarzı, örf ve adetleri hakkında da bilgi veren Mevlânâ hakkında pek çok araştırma yapılmıştır.³ Çalışmada dini bilgilerin yanı sıra Hitay, Yağma, Kıpçak, Bulgar, Çiğil ve Oğuz gibi Türk boylarının özellikleri ile Anadolu şehirlerinden Konya, Aksaray, Kayseri, Tokat, Antalya, Erzincan, Kütahya, Bayburt, Erzurum ve Anadolu dışında Mısır, Horasan, Tebriz, Merend, Cend, Hucend, Şam, Halep, Irak, Herat, Hindistan, Türkistan, Harezm, Basra, Çin gibi önemli bölge ve mekânların özellikleri ile ilgili bilgiler verilmektedir.

Mevlevi Kaynaklarında Türk Boyları

Hız. Mevlana'nın eserlerinden Mesnevi ve Divan-ı Kebir'de Bulgar, Çiğil, Hitay, Kıpçak, Oğuz ve Yağma gibi Türk boylarının isimleri geçmektedir.

Hitay Boyu

Hitay Türk'ünden kaynaklarda kendinden emin, böbürlenmiş ve öfkeli olarak bahsedilmiştir.⁴ Hitay ülkelerinde yaşayan Türkler güzellikleri ile

---

² Mehmet Aydın, "Hz. Mevlânâ'nın Yaşadığı Devrin Sosyal Yapısı," 2. Milli Mevlânâ Kongresi, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya 1985, s. 281-286.

³ Samet Cengiz, "Mevlevi Kaynaklarında Eğitim, Ordu, Adli Teşkilat ve İktisadi Durum Üzerine Bir Değerlendirme", Anadolu Mecmuası MTÜ Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi, Malatya 2022, s. 24.

⁴ Aydın Taneri, *Mevlânâ Ailesinde Türk Milleti ve Devlet Fikri*, Ocak Yayınları, İstanbul, 1997, s. 65-66.

ünlüdür.⁵ Ayrıca yüzlerinin de Ay'dan daha parlak ve güzel olduğu belirtilmiştir.⁶ Hutun bölgesinde yaşayanlara Hıtay Türkü denilmiş⁷ ve bazı yerlerde ay yüzlü olarak görülenler Hutun bölgesinde yaşayanlara benzetilmiştir.⁸ Hıtay Türk'ünün saçının misk ve lâden amberinden daha güzel koktuğu da belirtilmiştir.⁹

Yağma Boyu

Yağmalar, Kaşgar ve Narin ırmağı arasında yaşarlar ve Yağma'ların bin yedi yüz boyu vardır. Karahanlı devlet hanedanının kökeni olarak kabul edilen Yağma boyu V. V. Barthold, V. Minorsky, Faruk Sümer ve Reşat Genç tarafından da savunulmuştur. Fakat daha sonra Barthold bu fikrinden vazgeçerek Karahanlı devletinin kurucusunun Karluklar olduğunu savunmuştur. Mücmelü't-Tevârih ve'l-Kısas adlı eserde Yağma'ların Karahanlıların kökeni olduğu belirtilmiştir. Hududü'l-Alem adlı eserde Yağma'ların tarım ile az uğraştıkları ve kürk üretimi yaptıkları, avcılıkla ve hayvancılıkla uğraştıkları belirtilmiştir. İnsanları sert mizaçlı olup, savaşçı ve birçok silaha sahiptir. Bu eserlerin dışında Divanü Lügati't-Türk'te de Yağma boyundan bahsedilmiştir.¹⁰ “Haydi, çabuk gel, ey Yağmalı güzel, sen bana, yaptığımdan daha fazla merhamet etme”¹¹ ifadesinde Yağma Türklerinin güzelliğine değinilmiştir.

---

⁵ Mevlânâ Celâleddîn-i, *Dîvân-ı Kebîr*, (Çev. Abdülbaki Gölpınarlı), Kültür Bakanlığı Yayınları, C. VI, Ankara, 1992, s. 405.

⁶ *Dîvân-ı Kebîr*, C. II, s. 53.

⁷ *Dîvân-ı Kebîr*, C. VII, s. 69.

⁸ *Dîvân-ı Kebîr*, C. V, s. 268.

⁹ *Dîvân-ı Kebîr*, C. II, s. 270.

¹⁰ Ersin Teres, “Divanü Lügâti't-Türk'te Yağma Boyu ve Yağma Diyalektine Ait Kayıtlar”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 18, İstanbul, 2008, s. 223-225.

¹¹ Sultan Veled, *Divan*, (Çev. Veyis Değirmençay), Demavend Yayınları, İstanbul, 2016, s. 274.

Kıpçak Boyu

Sarı, sarımsı, solgun anlamına gelen Kıpçak adı Rus kaynaklarında geçmekte ve Türkmen, Peçenek, Uzlar ile aynı topluluktan olduğu belirtilmiştir. Göçebe bir yaşam süren bu boy kaynaklarda Kumanlar olarak geçmekte ve Kimeklerin İşim-Tobol vadisinde yaşamaktaydı. Yaşadıkları bölgede baskı yiyen Kıpçaklar batıya yönelip Güney Rusya'ya gelmiş ve egemenlik sınırlarını Dinyeper'e kadar uzatmışlardır. 1061'den itibaren Rus bozkırlarına hâkim olmaya başlayan Kıpçaklar 1078 senesinde Peçeneklerle Edirne'yi kuşatmış ve Bizans'a akınlar yapmışlardır. Zamanla sınırları Doğu Avrupa-Batı Sibirya bölgelerine yayılan bu boy İslam kaynaklarında Deşt-i Kıpçak adıyla anılmaktadır.¹²

Kıpçak ile ilgili kaynaklarda “*Rum ülkesine mensup yanaklarıyla, Kıpçak iline mensup gözlerle dünyayı apaydın ettin*”¹³ ve “*Bu ne güzellik efendilik meclisi, bu ne padişahlara layık şaraplar, bu ne güzel yağmadır ki, Kıpçak padişahı Türkçesine geliyor*”¹⁴ ifadeleri kullanılmıştır.

Bulgar Boyu

Bulgar ismi ilk kez Milattan Sonra 482'de kaynaklarda görülmüş ve Attila'nın vefat etmesiyle sınırlarını Tuna'dan Kafkaslara kadar Karadeniz'in kuzeyi boyunca genişletmişlerdir. 6. yüzyılda Avar idaresinde iken 7. yüzyılda Hazarların idaresi altına girmişlerdir. Tuna Bulgarları 681 yılında Bizans'ı mağlup edip Balkanlar ve Orta Avrupa da önemli bir güç haline gelmiş, zamanla Hristiyanlığı kabul etmiş ve kendi dillerini unutmışlardır. İdil Bulgarları ise günümüz Tatar ve Çuvaşların yaşadıkları verimli topraklarda ve ticaret yollarında yaşamışlardır. İslam ülkelerinden gelen

---

¹² Muallâ Uydu Yücel, “Kıpçaklar”, *D.İ.A.*, c. 25, Ankara, 2002, s. 420.

¹³ *Dîvân-ı Kebîr*, C. III, s. 334.

¹⁴ Taneri, *Mevlânâ Ailesinde Türk Milleti ve Devlet Fikri*, s. 68.

tacirler vasıtasıyla İslamiyet İdil Bulgarları arasında yayılmıştır. 13. yüzyıla kadar varlığını bu bölgede sürdüren İdil Bulgarları daha sonra Moğol saldırıları sonucu yıkılma sürecine girmiş ve Altın Orda döneminde varlıklarını sürdürmüşlerse de en son Kazan Hanlığı idaresinde yaşamışlardır.¹⁵

*“Ey güzeller, pahanız ucuzladı, çünkü Bulgarların yağma vakti arttı”*¹⁶ denilerek Bulgarlarında, Yağma kadar güzel olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Bulgarlarla ilgili haraç aldıkları da kaynaklarda yer almıştır.¹⁷

Oğuz Boyu

İlk kez ismine Göktürk kitabelerinde rastlanan Oğuzlar, Seyhun nehri civarında Yenikent’te yaşamışlardır. Göçebe olarak yaşayan Oğuzlar, hayvancılıkla uğraşmakta ve geleneksel dini inanışlara sahiplerdi. 10. Yüzyıldan itibaren İslamiyet’e girmeye başlayan Oğuzlar’ın bu dini seçmesinde Türkler arasında yapılan ticari ilişkilerin rolü büyüktü.¹⁸ *“Kapıp alıcılıkla, hırsızlıkla bostancılığa giren sonucunu adalet memurları tarafından tutulur, Oğuzların işkencelerini çeker”*¹⁹ denilerek Oğuzların kötü işlere girişlere işkence yaptığından bahsedilmiştir.

Çiğil Boyu

Kaşgarlı Mahmut’un Divanü Lügati’t-Türk adlı eserinde Çiğiller bir Türk şehri olarak anılmıştır. Karluklarla ilişkisi olan bu Türk boyu 10. yüzyıldan beri kaynaklarda geçmektedir. Mervezi ve Avfi’ye göre ise Çiğiller, Karlukların üç boyundan oluşmaktaydı. Hudud-Alem’e göre Çiğiller’in

---

¹⁵ Nuri Yüce, “Bulgar”, *D.İ.A.*, C. 6, Ankara, 1992, s. 390.

¹⁶ *Divân-ı Kebîr*, C. I, s. 72.

¹⁷ *Divân-ı Kebîr*, C. V, s. 326.

¹⁸ Faruk Sümer, “Oğuzlar”, *D.İ.A.*, C. 33, Ankara, 2007, s. 325-327.

¹⁹ *Divân-ı Kebîr*, C. I, s. 69.

Karluk'tan geldiği, kalabalık nüfusa sahip olduğu, çadır ve keçeden yaptıkları barınakta yaşadıkları belirtilmiştir. El-Mukaddesi Taraz yakınında Çiğil adlı bir yerin olduğunu, camisinin çarşıda yer aldığını ve kalesinin olduğunu belirtmiştir.²⁰

Çiğil ile kaynaklarda şöyle bahsedilmiştir. “Bahar mevsimi gibiyim; can gibi şeklim, suretim yoktur benim; fakat gül bahçesinde iki yüz Çiğil(güzeli) resmi çizerim”,²¹ “Ey cam gönüllü. Sen sabır zevkini ne bilirsin. Özellikle de o Çiğil güzeli için sabretmek”,²² “Ülker tezgahında Çiğil güzellilerinin giyecekleri ipek kumaşı dokumaya koyulunca”²³ diye başlayan, “Güzelleriyle meşhur olan ve Türkistan’da bulunan bir bölge”²⁴ olan Çiğil etnik Türk boylarından biridir. Kaynaklara baktığımızda çoğunlukla Çiğillerin güzelliklerine vurgu yapılmıştır.

Rum güzelinin, Türk Güzelinden ayırmak için daha sarı tende oldukları belirtilmiştir.²⁵ Mesnevîde de Türk güzeli için birçok yerde Tıraz mumu geçmekte bu şekilde Türklerin güzelliği belirtilmektedir.²⁶ Harezm’de güzellerin çok olduğu ve bu yüzden insanların bir güzelden soğuyup başka güzel kişiye ilgi duyduğundan bahsedilmiş olup,²⁷ ayrıca Harezm ordusunun kuşattığı Semerkand’da da güzellerin olduğu belirtilmiştir.²⁸

Mevlevî Kaynaklarında Önemli Şehirler ve Mekânlar

---

²⁰ Eşref Buharalı, “Çiğiller”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 15, S. 26, Ankara, 1991, s. 59-61.

²¹ Sultan Veled, *Divan*, s. 274.

²² *Mesnevî*, s. 277.

²³ *Mecâlis-i Seba*, s. 91.

²⁴ *Mecâlis-i Seba*, s. 132.

²⁵ Sultan Veled, *Divan*, s. 79.

²⁶ Taneri, *Mevlânâ Ailesinde Türk Milleti ve Devlet Fikri*, s. 67.

²⁷ *Fîhi Mâ-fih*, s. 136-137.

²⁸ *Fîhi Mâ-fih*, s. 148.

Mevlevi kaynaklarında geçen döneme damgasını vurmuş önemli mekânlar ve şehirler olmuştur. Bu mekânlar ve şehirler ile ilgili bilgiler veren Hz. Mevlânâ buyurdu ki: “*Bundan sonra Konya şehrine Medinetü'l-Evliya (veliler şehri) lakabını veriniz. Çünkü bu şehirde kim dünyaya gelirse veli olur. Baha Veled'in mübarek cismi ve onların nesli bu şehirde buldukça bu şehre kılıç işlemez ve bu şehrin düşmanı sonuna kadar kalamaz, yok olur. Ahir zamanın afetinden masun kalır*”,²⁹ diyerek Konya şehrinin ne kadar büyük öneme sahip olduğunu vurgulamıştır. Sultan Veled'de Konya şehrinin ahlakından, burada doğanların şanslı, şehrin altın madeni kadar değerli, temiz, Allah'a ibadet eden bir halkı olduğundan bahsetmiş ve övmüştür.³⁰ Aksaray ve Konya illerinde medresenin³¹ ve mescitlerin olduğu, buralarda insanların konakladıkları belirtilmiştir.³²

Sultan Veled, Kayseri ilinde soylu kişilerin, âlim, dervişlerin olduğundan, havasının güzelliğinden, cömert insanların olduğundan bahsetmiş ve övmüştür.³³ Konya ve Kayseri'ye gidenlerin yol üzerinde Kaymaz, Ubruh ve Sultan gibi belirli yerlerde dinlenip konaklayabildikleri, Antakya'dan Mısır'a giden bir geminin ise konaklarının belli olmadığı, bunun ancak kaptan tarafından bilineceği belirtilmiştir.³⁴ Ayrıca Tokat ve Antalya taraflarının sıcak olup ve buralarda Rum nüfus oldukça fazladır.³⁵

Erzincan ilinde kötü adamlar çok olduğundan buraya girmeye insanların korktuğu,³⁶ Amasya madeninden çıkıp Kastamonu yolu üzerinde Ayıntab haramilerinin olduğu ve burada mala, insanlara zarar verdikleri ifade edilmiştir.³⁷ Bu dönemde Anadolu'da eşkıyalık olayları iç huzur

---

²⁹ Taneri, *Mevlânâ Ailesinde Türk Milleti ve Devlet Fikri*, s. 101.

³⁰ Sultan Veled, *Divan*, s. 532.

³¹ Ahmed Eflâki, *Ariflerin Menkıbeleri*, (çev. Tahsin Yazıcı), Kabcacı Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 190.

³² Ahmed Eflâki, *Ariflerin Menkıbeleri*, s. 476.

³³ Sultan Veled, *Divan*, s. 547.

³⁴ *Fîhi Mâ-fih*, s. 40.

³⁵ *Fîhi Mâ-fih*, s. 83.

³⁶ Ahmed Eflâki, *Ariflerin Menkıbeleri*, s. 79.

³⁷ Ahmed Eflâki, *Ariflerin Menkıbeleri*, s. 680.

açısından oldukça olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Mevlânâ'nın anlattığına göre Ilıca çayının yakınında bulunan Ebülhasan Köprüsü'nün altından o kadar şiddetli bir su geçer ki burada her yıl çoğu insan ve hayvanların öldüğünden de bahsedilmiştir.³⁸ Tebriz, Merend, Cend'den Hucend'e kadar, Çin ve Hata ülkeleri savaş altında, bozgunculuk içinde olup insanlar öldürülmüş ve emirden dilenciye kadar herkes bu durumdan rahatsız olmaya başlamıştır.³⁹ Harezmliler de Semerkand ilini kuşatıp insanları tutuklayıp şehri yağma etmişlerdir.⁴⁰

Konya'nın büyüklerinden olan Kadı-yi Kürd'ün anlattığına göre gençliğinde İskenderiye tarafına gittiğinden ve burada birçok tacirin varlığından, İskenderiye ve Utabi kumaşının değerli olduğundan,⁴¹ Harezm ilinde ticaret yapıldığından kaban, keten, kumaş alındığından bahsedilmiştir.⁴² Ayrıca Basra'da da hurma ticareti yapıldığı belirtilmiştir.⁴³ Bu bölgelerde ticaret için kervanların olduğu, ticaretin ekonomik açıdan ne kadar önemli olduğu ve Anadolu içinde de ticaret açısından çok önemli şehirlerin olduğunu görmekteyiz.

Sultan Veled Aksaray halkını imanlı, yiğit ve cesur, eşkıyalıklara izin vermeyen, doğru insanlar olduğunu söyler ve över.⁴⁴ Kütahya şehrini eşsiz olarak değerlendirmekte, burada oturanların şanslı ve mutlu olduklarını, şehrin güzelliğini cennete benzetir ve burada çok sağlam bir kale olduğunu ve böyle sağlam kale görmediğini söylemiş ve övmüştür.⁴⁵ Yine dönemin Bayburt, Erzurum çevresinin hâkimi olan Hoca Yakut, İlhanlılar

---

³⁸ Ahmed Eflâki, *Ariflerin Menkıbeleri*, s. 461.

³⁹ Sultan Veled, *Divan*, s. 4.

⁴⁰ *Fîhi Mâ-fih*, s. 148.

⁴¹ Ahmed Eflâki, *Ariflerin Menkıbeleri*, s. 378-379.

⁴² *Fîhi Mâ-fih*, s. 55.

⁴³ *Fîhi Mâ-fih*, s. 223.

⁴⁴ Sultan Veled, *Divan*, s. 531-532.

⁴⁵ Sultan Veled, *Divan*, s. 566-567.

döneminde bu yerleri elinde bulunduran bir emir olup, Yakutiye medresesini Erzurum'da yaptırmıştır.⁴⁶

Şam ve Irak'ta, ikiyüzlü kişilerin ve küfürün çok olduğundan, Türkistan ve Çin'de hile ve pusunun çok olduğundan, Hindistan ve Herat'ta ise alışverişin bolluğundan,⁴⁷ bütün Haleplilerin Aşura günü bütün kadın ve erkeklerle Antakya'da olduğu ve burada matem tuttıkları, Şiilerin bugün de Kerbela için feryat edip ağladıklarından bahsedilmiştir.⁴⁸

İskender seddi, Kûrûş tarafından yaptırılan, kalıntıları hâlâ duran, Türkler tarafından Derbend Geçidi, Araplar tarafından Bab-al Hazar ve Bab-al Türk diye anılan seddin Kafkas dağlarının geçit yerinde ve Hazar deniziyle Karadeniz arasında olduğu belirtilmiştir.⁴⁹ Ayrıca Horasan'da çok bilgin ve faziletli kişilerin yanı sıra ilmin gelişip medreselerde okutulduğu yerlerin de oldukça çok olduğuna değinilmiştir.⁵⁰

Sonuç

Din, tasavvuf ve ilim alanında dönemine damgasını vuran Mevlânâ Celaleddin-i Rumi, Kur'an ve sünneti ön planda tutarak döneminin yaşayan en önemli şahsiyetlerinden biri olmuştur. Yüzyıllarca kendisinden söz edilen, günümüz dünyasında bile hayatı ve eserleri hâlâ konuşulmaya ve incelenmeye devam edilen dönemlere damgasını vurmuştur. Ağırlıklı olarak dini bakış açısıyla eserler yazan ve bu eserlerinde oldukça anlamlı ve öğretici eserler ortaya koyan Mevlânâ hakkında günümüzde pek çok araştırma yapılmıştır. Mevlevi kaynaklarında yer alan dini bilgilerin yanı sıra Türk boyları, önemli şehirler ve mekânlar ile ilgili bilgileri ortaya çıkararak farklı açıdan değerlendirmeye çalıştık. Kaynaklarda yer alan Türk boylarından

---

⁴⁶ Ahmed Eflâki, *Ariflerin Menkıbeleri*, s. 635.

⁴⁷ *Mesnevi*, s. 541.

⁴⁸ *Mesnevi*, s. 764.

⁴⁹ *Mektuplar*, s. 270.

⁵⁰ Ahmed Eflâki, *Ariflerin Menkıbeleri*, s. 74.

Anadolu Mecmuası

3/VI, Nisan 2024, s.17-28.

Hıtay, Yağma, Kıpçak, Bulgar, Çiğil ve Oğuzların fiziksel güzelliklerine, sosyal yaşam ve savaşçı özellikleri üzerinde durulduğunu ortaya çıkararak, Anadolu şehirlerinden Konya, Aksaray, Kayseri, Tokat, Antalya, Erzincan, Kastamonu, Kütahya, Bayburt, Erzurum ve Anadolu dışında Mısır, Horasan, Tebriz, Merend, Cend, Hucend, Şam, Halep, Irak, Herat, Hindistan, Türkistan, Harezm, Basra, Çin gibi önemli bölge ve mekânların olumlu ve olumsuz yönleri ile ilgili bilgileri ortaya çıkararak sosyal, ekonomik, dini ve ilmi yönlerini ifade etmeye çalıştık.

Bibliyografya

AYDIN, Mehmet, “Hz. Mevlânâ'nın Yaşadığı Devrin Sosyal Yapısı,” 2. Milli Mevlânâ Kongresi, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya 1985, s. 281-286.

BUHARALI, Eşref, “Çiğiller”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 15, S. 26, Ankara, 1991, s. 59-61.

CENGİZ, Samet, “Mevlevi Kaynaklarında Eğitim, Ordu, Adli Teşkilat ve İktisadi Durum Üzerine Bir Değerlendirme”, *Anadolu Mecmuası MTÜ Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, Malatya, Ağustos, 2022, s. 63.

EFLÂKÎ, Ahmed, *Ariflerin Menkıbeleri*, (çev. Tahsin Yazıcı), Kambalacı Yayıncılık, İstanbul 2012.

MEVLANA CELALEDDİN, *Divan-ı Kebir*, (çev. Abdülbaki Gölpınarlı), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992.

MEVLANA CELALEDDİN, *Mecâlis-i Seba*, (çev. Abdülbaki Gölpınarlı), İnkılap Yayınevi, İstanbul 2010.

MEVLANA CELALEDDİN, *Mektuplar*, (çev. Abdülbaki Gölpınarlı), İnkılap Yayınevi, İstanbul 1999.

Anadolu Mecmuası
3/VI, Nisan 2024, s.17-28.

MEVLÂNÂ, *Mesnevi*, (çev. Adnan Karaismailođlu), Akçađ Yayınları, Ankara 2013.

SUCU, Ercan, “Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî’nin Anadolu’nun Türkleşme ve İslamlaşma Sürecine Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çorum, 2017, s. 1.

SULTAN VELED, *Divan*, (çev. Veyis Değirmençay), Demavend Yayınları, İstanbul 2016.

SÜMER, Faruk, “Oğuzlar”, *D.İ.A.*, c.33, Ankara, 2007, s. 325-327.

TANERİ, Aydın, *Mevlânâ Ailesinde Türk Milleti ve Devlet Fikri*, Ocak Yayınları, İstanbul 1997.

TERES, Ersin, “Divanu Lügâti’t-Türk’te Yağma Boyu ve Yağma Diyalektine Ait Kayıtlar”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 18, İstanbul, 2008, s. 223-225.

YÜCE, Nuri, “Bulgar”, *D.İ.A.*, C. 6, Ankara, 1992, s. 390.

YÜCEL, Muallâ Uydu, “Kıpçaklar”, *D.İ.A.*, C. 25, Ankara, 2002, s. 420.